చిత్రకేతు చరిత్రము

గ్రంథకర్త:
కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు

ప్రకాశకులు:
హితకారిణీసమాజము
రాజమహేంద్రవరము
1950

ఈ కథలోవచ్చు పాత్రములు.

చిత్రకేతుఁడు—కురుదేశపురాజు.

శ్రుతకీర్తి—చిత్రకేతుని మొదటియల్లుఁడు.

వీరవర్మ—చిత్రకేతుని రెండవయల్లుఁడు.

గుణరత్నాకరుఁడు—చిత్రకేతుని మూఁడవయల్లుఁడు.

విత్తకాముఁడు—లక్ష్మణపుర సంస్థానప్రభువు.

చిత్రాంగి—చిత్రకేతుని పెద్దకొమార్తె; శ్రుతకీర్తిభార్య.

మధువాణి—చిత్రకేతుని రెండవకొమార్తె; వీరవర్మభార్య.

కళావతి—చిత్రకేతుని మూఁడవకొమార్తె; గుణరత్నాకరునిభార్య.

సుమంత్రుఁడు—చిత్రకేతుని మంత్రి; ఇతఁడు విశ్వాసి యను మాఱు పేరుతో రాజునకు సేవకుఁడుగా నుండెను.

మతిమంతుఁడు—చిత్రకేతుని యాస్థానమునందలి పరిహాసకుఁడు.

సుందరాంగుఁడు—అన్నకు ద్రోహముచేసిన మగధరాజు.

సత్యవిక్రముఁడు—మగధరాజు; సుందరాంగుని యన్న.

వీరుగాక భటులు, సేవకులు, మొదలగునవారనేకులు వత్తురు.

చిత్రకేతుచరిత్రము

పూర్వకాలమునందు చిత్రకేతుఁ డనురాజు కురుదేశమును పాలించుచుండెను. అతనికి శ్రుతకీర్తి యనురాజపుత్రుని భార్యయగు చిత్రాంగియు, వీరవర్మ యనురాజపుత్రునిభార్యయగు మధువాణియు, కన్యయైనకళావతియు, అని ముగ్గురుకొమార్తెలు గలరు. కన్యయైన యాముద్దులకూఁతును వివాహమాడవలె నన్నతలంపుతో కోసలదేశమునకు రాజయినగుణరత్నాకరుఁడును లక్ష్మణపురసంస్థానమునకు ప్రభు వయినవిత్తకాముఁ డనుసామంతరాజును వచ్చి చిత్రకేతునిరాజధానియం దప్పుడు వేచి యుండిరి.

అఱువదిసంవత్సరములు దాటి వార్ధకమువలనను రాజ్యభారనిర్వహణక్లేశమువలనను కృశుఁ డయి యున్నయావృద్ధరాజు రాజ్యభారమును శక్తిసంపన్నులయి యల్పవయస్కులయి యున్నవారిమీఁద పెట్టి తా నిఁక పారమార్థికచింతతో తత్త్వవిచారమును చేయుచు కాలము గడుపుట యుచిత మని తలఁచి, తనముగ్గురుకొమార్తెలను దగ్గఱకుఁబిలిచి, వారికి తనమీఁద నెంతప్రేమయున్నదో వారినోళ్ళనుండియే తెలిసికొని వారివారికిఁ గలప్రేమకు తగినట్టుగా రాజ్యమును వారికి పంచియియ్యవలె ననునుద్దేశముతో, తనమీఁద నెవ రెవరి కెంతెంత యున్నదో చెప్పుఁ డని యడిగెను.

వారిలో పెద్దకూఁతు రయినచిత్రాంగి తనకు తండ్రిగారిమీఁద గలప్రేమను మాటలతో చెప్పుటకు శక్యము కా దనియు, తనదేహముకంటెను ప్రాణముకంటెను ప్రాణాధికము లయినసమస్తపదార్థములకంటెను తండ్రియే యధికుఁ డనియు, తీయనిమాటలను

కావలసినన్ని పలికెను. మనసులో నిజ మయినప్రేమ లేనప్పుడు పరులను నమ్మించి మోసపుచ్చుటకయి యిటువంటియిచ్చకముల నెన్నటినైన పలుకుట సులభమేకదా! తండ్రి కొమార్తెనోటినుండి వచ్చినయీ తేనెమాటలకు పొంగి, అవి యన్నియు తనమీఁదియవ్యాజ ప్రేమచేత వచ్చినహృదయపూర్వక మయినవాక్యములే యనుకొని, పితృవాత్సల్యముతో తనరాజ్యములో మూఁడవభాగ మామెకిచ్చెను.

తరువాత రెండవకొమార్తెను పిలిచి నీ వేమి చెప్పెద వని యడుగఁగా, ఆమెయు తనయప్పగారివంటిస్వభావము గలదియే గనుక, స్తోత్రపాఠములయం దప్పగారి కెంతమాత్రమును తీసిపోక తనకున్న ప్రేమను తెలుపుటకయి యప్పగారు చెప్పినమాట లణుమాత్రమును చాల వనియు, తండ్రిగారియెడలఁ గలప్రేమవలనఁ దనకుఁ గలిగెడు సంతోషముతో పోల్చి చూడఁగా ప్రపంచమునందలి సమస్తసంతోషములును గలిసి దానిలో షోడశాంశమునైనను పోల వనియు, చెప్పెను. చిత్రకేతుఁడు తన కిటువంటి ప్రేమాధికురాండ్రయినకొమార్తెలను గన్నభాగ్యము లభించినందులకు పరమానందభరితుఁ డయి, తనపెద్ద కొమార్తెకిచ్చినదానితో సమానముగా తనరాజ్యములో మూఁడవ వంతు రెండవకొమార్తె కిచ్చెను.

అటుతరువాత తా నెప్పుడును తనపాలిటి భాగ్యదేవతనుగా భావించుకొనుచున్నముద్దులకూఁతును జూచి, ఆమెకూడ తనయప్పల వలెనే తేనెలొలుకుమృదుమధురవచనములతో చెవులకు విందుచేయు ననియు, తాను కూఁతులందఱిలో కళావతినే మిక్కిలి గారాబముతో చూచుచు ప్రాణాధికురాలినిగా భావించి యుండుటచేత నామె తన యక్కలకంటె ప్రేమ నధికముగా కనఁబఱుచు ననియు, తలఁచుకొని నీ వేమి చెప్పెద వని మూఁడవపుత్రిక నడిగెను. కాని కళావతి తన

యప్పలస్వభావ మెఱిఁగినది గనుక వారునోటఁబలికినది హృదయములో లేని దనియు తమతండ్రిరాజ్యము నపహరించి తామును భర్తలును యావజ్జీవమును హాయిగా రాజ్యసుఖ మనుభవింపవలె నన్నదురుద్దేశముతోనే వా రామాయమాట లన్నియు పలికిరనియు, తెలిసికొన్నదయి తా నట్టినీచము లయినస్తుతిపాఠములు చేయుట కిష్టము లేనిదయి తండ్రియందు కొమార్తెల కెంతప్రేమ యుండవలెనో యంత ప్రేమయే తనకు తండ్రియం దున్నదిగాని యంతకంటె హెచ్చుగాని తక్కువ కాని లే దనియుత్తరము చెప్పెను.

తనప్రియపుత్రిక తనదృష్టికికృతఘ్నురాలై యీప్రకారముగా పలికినందుకు మనస్సులో విస్మయపడి, రాజామెనుజూచి నీవుతిన్నగా నాలోచించుకొని మరల పలుకవలసిన దనియు, లేనియెడల నీభాగ్యమునకు భంగము కలుగుననియు, చెప్పెను. అందుమీఁద కళావతి తండ్రిని జూచి 'మీరు నాకు జనకులు; నన్నుపెంచి పెద్దదానిని జేసి విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి యెంతో ప్రేమతో చూచుచున్నారు ఈవిషయమున మీకు నేనెంతో కృతజ్ఞురాలనయి యుండి మీయెడల భయభక్తులుగలిగి, మీయాజ్ఞ నెన్నఁడునుమీఱక, మిమ్మెప్పుడును ప్రేమించుచు గౌరవించుచు, అర్హమయినవిధమున నడచుకొనుచున్నాను. అయినను నేను నాయక్కలవలె నంత పెద్దమాటలు చెప్పి మిమ్ముతప్ప ప్రపంచములో మఱి దేనిని ప్రేమింప నని చెప్పఁజాలను. వారికి తమతండ్రియందు తప్ప మఱి దేనిమీఁదను ప్రేమయే లేకపోయినపక్షమున, తాము భర్తల నేల చేసికోవలెను? నేనే యెప్పుడయిన వివాహము చేసికొనుట తటస్థించినయెడల, నన్ను పాణిగ్రహణము చేసికొన్నప్రాణనాథునియెడలకూడ నాప్రేమలో సగము వినియోగపఱిచి యాయన కుపచారము చేయుచు కష్టసుఖముల కగు

చుందునుగాని, నాయప్పలు చెప్పినట్లు తండ్రినొక్కనినే ప్రేమించి నేను భర్తను విడిచిపెట్టఁజాలను' అని చెప్పెను.

తనతోడఁబుట్టినపడుచులు నోటితో చెప్పినంతప్రేమ నిజముగానే కళావతిమనస్సులో నున్నను, ఆమె మఱియొకప్పు డయినపక్షమున తండ్రిమనస్సున కసూయ తోఁచకుండ పుత్రికాస్నేహముతో మనస్సులో నున్నది స్పష్టముగానే చెప్పివేసి యుండునుగాని, తన యప్పలు మనస్సులో లేనికల్లప్రేమను కనఁబఱిచి ముఖస్తుతులు చేసి యట్టివంటిలాభమును పొందినతరువాత కళావతి వారివలెఁ జేయుటకు తనకు మనసొప్పక మనస్సులో ప్రేమించి పైకి చెప్పకొనకుండుటయే సర్వోత్తమ మని తలఁచుకొనెను. ఈకార్యమువలన స్వప్రయోజనమునిమిత్తమయి తండ్రిని ప్రేమించినదని యితరులు సందేహపడుట కవకాశము కలుగకపోవుటయేకాక, ఆమెకు తండ్రియెడ నత్యంతప్రేమ కలిగి యున్నను ధనమునిమిత్తము కా దని తేటపడెను; ఆమె చెప్పినమాట లప్పలు చెప్పినంతగొప్పగా లేకపోయినను చెప్పిన దంతయు హృదయములోనుండి వచ్చినదియు సత్యమును నై యుండెను.

ఈప్రకారముగా మనస్సులోనున్నది స్పష్టముగా చెప్పివేయుటచేత రాజున కది గర్వముగా తోఁచి, సహజముగానే కోపస్వభావుఁడును తొందరపడువాఁడు నయినయాతని కిప్పుడు వార్ధకముకూడ తోడుపడినందున దురాగ్రహావేశముచేత వివేకము చెడి ముఖస్తుతికిని సత్యమునకును, హృదయములోనుండి వచ్చినమాటలకును నాలుక చివరనుండి వచ్చినమాటలకును, భేదము కనిపెట్టలేక, వేగిరపాటుతో తన కడపటికూఁతున కియ్యఁదలఁచుకొన్న తనరాజ్యములోని మూడవ భాగమును కళావతి కియ్యక తక్కిన యిద్దఱుకొమార్తెలకును దానిని సమానముగా పంచి యిచ్చివేసెను. అప్పు డారాజు దనయల్లుర నిద్ద

అను రప్పించి, మంత్రులు సభాసదులు మొదలయినవారియెదుట రాజ్యమును వారిద్దఱిపరము చేసి వారికి సర్వాధికారములు నిచ్చివేసి తాను రాజు నన్న పేరుమాత్ర ముంచుకొనెను. ఈప్రకారముగా రాజ్యభార మంతయు వారిమీఁద మోపి, తనయొద్ద నూఱుగురువీర భటులుమాత్రము సేవకులుగా నుండునట్లును వారిజీతములు వంతు వరుసను మాసమున క్రొక్కొక్కరూఁతు రిచ్చునట్లును నియమము చేసెను.

కొంచెమయినను వివేకములేక క్రోధమే ప్రధానము చేసికొని యీవిధముగా వేగిరపాటుతో రాజ్యమును పంచియిచ్చుటవలన సభసదుల కందఱకును విస్మయమును వ్యసనమును కలిగెను. కాని యాతనిసభాస్తారులలో నొక్కఁడయిన యొక్కసుమంత్రునకుతప్ప మఱియెవ్వరికిని ఆతఁడు చేసినకార్యము మంచిదికాదని చెప్పునంతటి సాహసమును ధైర్యమును లేకపోయెను; సుమంత్రుఁడు ధైర్యము చేసి కళావతిపక్షమున నేమో చెప్పఁబోఁగా, దురాగ్రహగ్రస్తుఁడయియున్నరాజాతనిని వారించి, యీపక్షమున మఱియొకమాట చెప్పినపక్షమున తల తీయించెద నని యాజ్ఞచేసెను; అయినను సుమంత్రుఁ డంతమాత్రముచేత భయపడి యూరకున్నవాఁడుకాఁడు. అతఁడు రాజునెడల సదా ప్రభుభక్తి కలవాఁడయి, ఆతని దేవుని వలె గౌరవించుచు, తండ్రినివలె ప్రేమించుచు, యజమానునివలె సేవించుచుండెను; అతఁడు తనప్రాణమును రాజుయొక్క శత్రువుల నిమిత్తమయి ఫూటపెట్టుచు వచ్చెనే కాని యొకప్పుడును స్వామిరక్షణార్థమయి ప్రాణములను త్యజించుటకు వెనుకతీసినవాఁడు కాఁడు. ఇప్పుడు రాజు తానే తనకు శత్రువయినందున, సుమంత్రుఁడీశత్రువు నెదిరించుటకు భయపడక రాజుయొక్క క్షేమమునిమిత్తమయి ధైర్య

ముతో చెప్పవలసినది చెప్పెను. తా నీవఱకు సమస్తవిషయముల యందును తనయాలోచనప్రకారమే నడుచుచున్నందున, ఈవిషయ మునందు సహితము కర్తవ్యము తనదృష్టితో చూచి తన యాలోచ నను విని ప్రవర్తింపుమని యతఁడు రాజును మిక్కిలి వేఁడుకొనెను. అంతేకాక వచ్చినకోపమును మరలించుకొని మరల శాంతహృదయ ముతో నాలోచింపవలసిన దనియు, చిన్నకొమార్తె కందఱికంటెను తక్కువ ప్రేమ యున్న దని యూహించుట క్రమము కా దనియు, తక్కినకొమార్తెలు పలికిన దంతయు యథార్థమని విశ్వసించుట సరికా దనియు, అతఁడు బోధించెను. ముఖస్తుతులచేత యుక్తాయుక్త వివేకము చెడియున్నప్పుడు, సమబుద్ధికలవాఁడు నిజమును స్పష్టముగా మొగముముందు చెప్పవలసిన దేకదా? ఈవఱకే రాజసేవనిమిత్త మయి ప్రాణము లర్పించియున్నవానికి రాజుబెదరింపు లిప్పు డేమిపని, చేయఁగలవు ? బెదరించినమాత్రముచేత జడిసి, యతఁడు తనకు ధర్మ మనితోఁచినదానిని నిశ్శంకముగా నుపదేశింప వెనుకతీయలేదు.

సుమంత్రుఁడు నిర్భయముగా పలికిన మాటలవలన రాజునకు మఱింతకోప మధిక మయి, ప్రాణోపద్రవకర మయినరోగమును ప్రేమించి వైద్యునిఁ జంపఁదలచుకొన్న దేహము తెలియనిరోగి వలెనే, రాజును తనకు హితోపదేశము చేయవచ్చినసుమంత్రుని దేశమునుండి వెడలనడచుట కుత్తరువుచేసి, దేశము విడుచుట కైదుదినములుమాత్రము గడువిచ్చి, ఆఱవదినమున తనదేశములో కనఁబడినపక్షమున తత్క్షణమే శిరశ్ఛేదము చేయించెద నని యాజ్ఞ చేసెను. దేశాంతరము పోవుటకన్న నిటువంటి విమర్శలేనిరాజును కొలిచియుండుటయే తనకు ద్వీపాంతరవాస శిక్షగా నుండు నని చెప్పి చక్కగా విమర్శించి న్యాయముగా పలికినకళావతిని రక్షింపవలయు

నని దేవతలను ప్రార్థించి, తక్కినవారు చెప్పిన మాటలు కార్యము వలన కనఁబడవలె నని కోరుచు, అతఁడు కొలువు విడిచి పోయెను.

అప్పుడు కోసలదేశాధీశ్వరుఁడును, విత్తకాముఁడును, కళావతి తనతండ్రి యాగ్రహమునకు పాత్రురా లయిన దనియు, అందుచేత నామె సౌందర్యముతప్ప మఱి యేసొత్తును వెంటరా దనియు, తెలిసి కొని వారిలో విత్తకాముఁడు తనకాసంబంధ మక్కఱలే దని వెడలి పోయెను. గుణరత్నాకరుఁ డాచిన్నది చేసిన దోషముయొక్క స్వభావమును తెలిసికొని, తండ్రియొక్క యనుగ్రహము చెడఁగొట్టుకొని రాజ్యలాభమును పోఁగొట్టుకొన్నందునకు కారణము తనయప్పవలె ముఖస్తుతి చేయలేకపోవుటయేకదా యని యెంచి రాజ్యలాభము కంటెను ధనముకంటెను తన కామెసుగుణసంపదయే గొప్పయరణ మని చెప్పి తాను కళావతిని పాణిగ్రహణము చేసికొని, మామవద్దను వదినెలవద్దను సెలవు పుచ్చుకొని "నీవు కోసలదేశమునకు రాణివై నీయప్పలకంటెను మంచిదేశమును పాలింపవచ్చు" అని భార్యతో చెప్పి, ఆమెను వెంటఁబెట్టుకొని మహావైభవముతో స్వదేశమునకు ప్రయాణ మాయెను.

అప్పుడు కళావతి కన్నుల నీరుకాఱఁ దనయప్పలవద్ద సెలవు పుచ్చుకొని తండ్రిని మిక్కిలి యాదరముతో చూచుచు పలికినమాట లను చెల్లింపవలయునుజుండీ యని వారిని వేఁడుకొనెను. అందుమీఁద వారామెను కోపదృష్టితోచూచి నీవు మాకు ధర్మోపదేశము చేయ వలసినపని లేదనియు, నీవు భాగ్యదేవతవులభించితివిగనుక నీభర్తనునీవు తిన్నగా నాదరించుచుండినఁ జాలు ననియు, పరిహాసము చేసిరి. అప్పలయొక్కదుస్స్వభావమును విచారించి తండ్రి యింతకంటె మంచి వారిచేతులలో నున్నపక్షమున నెంతో యనుకూలముగా నుండును

గదాయని చింతించుచు, దుర్భరహృదయముతో వారిని విడిచి పోయెను.

కళావతి దేశము విడిచి భర్తవెంట బయలుదేఱి పోఁగానే, ఆదుష్టురాండ్రు తమకుటిలస్వభావములను కనఁబఱుప నారంభించిరి. మొదటిమాస మయినను పూర్తిగాగడవకమునుపే మొదట చేసికొన్న నియమప్రకారముగా పెద్దకూఁతు రయినచిత్రాంగియింట నున్న యావృద్ధరాజు చెప్పుటకును చేయుటకును గలతారతమ్యమును తెలిసి కొన నారంభించెను. తనతండ్రివలన పొందవలసిన దంతయు పొంది యీదుర్మార్గురాలు తా నింకను రాజు నని సంతోషించుటకయి వృద్ధ జనకుఁ డుంచుకొన్న యల్పము లయినరాజచిహ్నములను జూచి యోర్వలేక యసూయ కనఁబఱుప సాగెను; రాజును రాజువద్దనున్న నూఱుగురువీరభటులనుచూచినప్పుడెల్లను చిత్రాంగికి కన్ను మంటగా నుండుచు వచ్చెను. అప్పటినుండియు తండ్రిపొడ కనఁబడినప్పు డెల్లను మొగ మింత చేసికొని చిరచిరలాడుచు వచ్చెను; ఆవృద్ధుఁ డామెతో మాటాడఁ దలఁచుకొన్నప్పు డెల్లను రోగ మని బొంకియో మఱియేదో మాయవేషము వేసియో తప్పించుకొనుచుండెను. ఇందు వలన వృద్ధుఁ డయినయతఁడు తనకు వ్యర్థమయినభారముగా నున్నాఁ డనియు, ఆతనియొద్ద నున్నవీరభటులను పోషించుట వృథావ్యయ మనియు, ఆమె తలఁచియుండుట స్పష్టమేకదా? నానాటి కామెకు తండ్రియెడఁ గలయాదరమును గౌరవమును తగ్గిపోవుటయే కాక, ఆమెప్రవర్తనమునుబట్టి యామెపరిచారకులు సహితము రాజునెడల ననాదరమును చూపుచు, ఆతనియాజ్ఞలను చేయకయు చెప్పినమాట వినఁబడనట్లు నటించియు చులకనచేయ నారంభించిరి. ఇట్లు చేయుట కయి చిత్రాంగి తనసేవకులను రహస్యముగా ప్రోత్సాహపఱిచిన

దనియు కొందఱు చెప్పుదురు. తనకొమార్తెయొక్క ప్రవర్తనమునం దీవ్యత్యాసము రాజు కనిపెట్టకపోలేదు గాని సాధారణముగా జనులు స్వయంకృతాపరాధమువలనఁ గలిగినయనర్థములను బయలు పుచ్చుట కిష్టములేనివారుగా నుందురుగనుక రాజు తనమన స్సెవరితోను జెప్పక తానాలాఘవమును సహింపఁగలిగినంత కాలముసహించి యుండెను.

సదాదరణమువలన దుష్టులహృదయములందు నిజ మయిన భక్తివిశ్వాసాదు లెట్లు కలుగవో, అట్లే సాధులహృదయములయం దనాదరణచేత ప్రేమయు విశ్వాసమును తగ్గిపోవు. ఈసత్యము సుమం త్రునిచరిత్రమునందు సువ్యక్త మగుచున్నది. అతఁడు రాజుచేత దేశమునుండి వెడల నడవఁబడినవాఁ డయినను, కురుదేశమునందు మరల కనఁబడినపక్షమున ప్రాణము పోఁగొట్టుకోవలసినవాఁ డయి నను, తనప్రభు వయినచిత్రకేతున కేవిధముగా నయిన తోడుపడఁ గలుగుటకు కించిదవకాశ మయిన నున్నంతవఱకును దేశమును విడువ కుండుటకు నిశ్చయించుకొని, యేయుపాయమున కయిన నొప్పుకొని యుండెను. ఆహా! స్వామిభక్తి యెటువంటి కష్టములకయినను సహిం చునుగదా! ఈసుమంత్రుఁడు తనగొప్పతనమును వైభవము దాచి యొకబీదసేవకునివలె మాఱువేషము వేసికొని విశ్వాసి యను పేరుతో రాజువద్ద కొలువు కుదురుటకయి వచ్చెను. ఆబీదవేష ములో రాజాతని నానవాలు పట్టలేని, తన కృతంత్వాప్తుఁడును ప్రియ మంత్రియు నయినసుమంత్రుఁ డని లేశమాత్రమును సందేహింపక, ఆతనికిఁ గలబుజువర్తనమునకును నిష్కాపట్యమునకును సంతోషించి యాతనిని తనభృత్యునిగా స్వీకరించెను. ముఖస్తుతులవలన మోస పోయి ప్రియవాక్యము లన్న కంటకించుచున్న యాతని చెవుల కీక్రొత్త

సేవకుని మొగమోటములేని ఖండితవచనము లప్రీతి ప్రాయములుగా నుండెను. ఈవిశ్వాసికి తనప్రభుభక్తిని నమ్మకమును కనఁబఱుచుటకు శీఘ్రముగానే యవకాశమును దొరకెను. చిత్రాంగి యింట వెచ్చములు తీసికొనివచ్చునుద్యోగస్థుఁ డొకనాఁడు తనయజమానురాలి బోధచేత రాజువిషయమున మిక్కిలి యగౌరవముతో నడచుకొని కోపదృష్టితో చూచి కొన్ని తేలికమాటలాడఁగా, అతఁడు చూచి సహింపలేక వానిని తన్ని భూమిమీఁద పడఁగొట్టి బుద్ధివచ్చునట్లు చేసెను. అందుచేత రాజున కాతని యం దంతకంత కధికానురాగము కలుగ సాగెను.

రాజునెడల విశ్వాసము విడువకున్నవాఁ డొక్క సుమంత్రుఁడే కాఁడు. చిత్రకేతునియాస్థానమునందు పరిహాసకుఁడుగా నున్న మతిమంతుఁ డనువాఁడుకూడ రాజును విడువక సేవచేయుచు యథాశక్తిని తోడుపడుచు, రాజు వ్యసనముగా నున్నప్పు డెల్లనుహాస్యవచనములను జెప్పి నవ్వించి యుత్సాహము పుట్టించుచు, కొలుచుచుండెను. అతఁ డప్పుడప్పుడు భావిచింత లేక రాజ్యమును కూఁతుల కిచ్చివేసినయవివేకమునుగూర్చి రాజును మొగముముందఱనే పరిహాసము చేయుచు, చిత్రాంగియెదుటకూడ నామెకు తాఁకునట్లుగా నెగతాళి చేయుచు వినోదకర మయినకథలుచెప్పుచు, కోయిలగుడ్లను పిల్లలుచేసి పెంచి పెద్దవయినతరువాత వానిచేత తన్నులు తిన్నకాకి బ్రతుకు సంభవించిన దని రాజు నాక్షేపించుచు, సింహము ముసలి దయినందున కుక్కలు మీఁది కెక్కి స్వారిచేయ సంభవించిన దని కూఁతుల నెత్తిపొడుచుచు, పరిహాసకుఁడు గనుక స్వేచ్ఛగా విహరించుచుండెను.

మతిమాలినయీరాజున కయోగ్యురా లయినకోమార్తె వలనఁ గలిగిన మనస్తాపము, గౌరవము నానాటికి తగ్గుచువచ్చినందు వలనను అనాదరము కలిగినందువలనను మాత్రమే కలిగినదికాదు. ఒకనాఁడు చిత్రాంగి తండ్రితో ప్రత్యక్షముగానే యానూఱుగురు వీరభటులను విడిచిపెట్టకపోయినయెడల తన నగరునం దాతఁ డుండు టయే పోసఁగ దనియు, అంతమంది సేవకుల నుంచుకొనుట వృధా వ్యయమునకు కారణమగుటయే కాక నిరుపయోగము కూడసనియు, వారుండుట రాజమందిరమునందు తిని త్రాగి యల్లరిచేయుటకు హేతు వగు ననియుఁ వారినందఱిని పనినుండి తొలఁగించి తనయీడుకు తగి నట్టుగా ముసలివాండ్రను కొందఱిని సేవకులనుగా నుంచుకొన్న చాలు ననియు, స్పష్టముగా చెప్పివేసెను. రాజునకు మొట్టమొదట తానుకన్నకూఁతురే యింతక్రూరముగా చెప్పుననినమ్మకముతోఁచక తనకన్నులయందును చెవులయందునే విశ్వాసములేకపోయెను. తన యొద్దనుండి సింహాసనము పొందినయామెయే కృతజ్ఞతలేక తనయొద్ద నున్నయల్పసంఖ్యాకు లయినభటులపోషణము భారముగా నెంచు ననియు, తన పెద్దతనమునకు తగినగౌరవము నిలుపుట కసూయపడు ననియు, అతనిహృదయమునకు విశ్వాసము కలుగలేదు. కానియామె తనపట్టును విడువక మరలమరల తనమూర్ఖవాక్యములనే పలుమాఱు పలికి నిర్బంధించుచు వచ్చుటవలన, అతఁ డత్యాగ్రహవ్యగ్రుఁ డయి దేహము తెలియక నోరికివచ్చినట్లెల్లను కోమార్తెను తిట్టి మోసకత్తె యనియు కల్లలకు పుట్టినిల్లనియు నామెనుబహువిధములదూషించెను. ఆమె కల్లలకు జన్మస్థాన మగుటయు వంచకురా లగుటయు సత్యమే. రాజునొద్ద నున్ననూఱుగురుసుభటులును యుక్తప్రవర్తనము గలవా రును, పెద్దమనుష్యులును, ప్రభుభక్తిగలవారును, సేవానిపుణులును

గాని వారియం దొక్కరును తిని త్రాగి యల్లరిచేయువారు లేరు. కోమార్తెయొక్క చెడునడతలవలన పుట్టినయాగ్రహమును రాజు వారించుకోలేక, తన నూఱుగురవీరభటులతోను తాను రెండవ కోమార్తెయింటికి పోవ నిశ్చయించుకొని తత్క్షణము తేరికి గుఱ్ఱములనుకట్ట నియమించి, నోరికసి దీఱ కోమార్తెను కృతఘ్నురాలనియు రాతిగుండెరాకాసి యనియు, ఘాతుకమృగమనియు దూషించి, ఆమె కెప్పుడును సంతానము కలుగకుండునుగాక యనియు, ఒకవేళ కలిగిన యెడల తనకుఁ గలిగినపాట్లే బిడ్డలవలన నామెకును కలుగునుగాక యనియు, కృతజ్ఞతలేనిబిడ్డ విషసర్పమునకన్నను క్రూరమయినదని యనుభవమగుఁగాక యనియు, కర్ణకఠోరముగాశపించెను. ఈసంగతి విని చిత్రాంగిభర్త యైనశ్రుతకీర్తి వచ్చి తనకీసంగతి యేమియు తెలియదనియు, తన్ను మన్నించి యిందు నిలువవలయు ననియు ప్రార్థించెనుగాని రాజాతనిమాటలను వినక గుఱ్ఱములు కట్టించి యప్పుడె తన నూఱుగురభటులతోను ద్వితీయపుత్రిక యైనమధువాణియింటికి బయలుదేఱెను. ఇప్పుడు జరగినదానినిబట్టి చూడఁగా కళావతిచేసినది యేమితప్పిదమని రాజప్పుడు తలఁచుకొనిదుఃఖపడెను.

మధువాణియు పెనిమిటియుమహావైభవముతో రాజ్యభోగము ననుభవించుచుండిరి. తానును తనభటులును వెళ్ళినప్పు డెదురుగా వచ్చి యర్హగౌరవముతో తీసికొనిపోవుట కవకాశము కలుగుటకయి జాబులు వ్రాసియిచ్చి రాజు ముందుగా విశ్వాసిని మధువాణియూరికిఁ బంపెను. చిత్రాంగి తానుకూడ ప్రయాణమయి ముందుగా జాబు వ్రాసి మనుష్యులను బంపి, తండ్రియొక్క చిరాకును మతిమాలినతనమును నిందించుచు, అంతమందిసేవకులతో వచ్చుట కంగీకరింపవలదని చెల్లెలికి తెలియఁజేసెను. ఈలేఖ తెచ్చినవాఁడును విశ్వాసివచ్చి

నప్పుడే రాఁదటస్థించినందున వారిద్దఱును నొకచోటఁ గలిసికొనిరి. ఆకమ్మను తెచ్చినవాఁడు తనపూర్వశత్రు వయినవెచ్చములు తెచ్చెడి యుద్యోగస్థుఁడే యయినందున విశ్వాసి కోపము పట్టలేక వానిని దూషించి, పోట్లాటకు రమ్మనిపిలిచి యాతఁడు రానందున దుర్వా ర్తలు తెచ్చి మనస్తాపము పెంచవచ్చినయాదుష్టాత్ముని పట్టుకొని దిట్టముగా కొట్టెను. ఈసంగతి మధువాణికిని భర్తకును తెలిసి, అతఁడు రాజువద్దనుండి వచ్చినదూత యనియు అందుచేత గౌరవార్హు డనియు విచారింపక వా రావిశ్వాసిని బొండలో వేయించిరి. కాఁబట్టి రాజు కోటలో ప్రవేశింపఁగానే మొట్టమొదట తెలిసినసంగతి విశ్వాస పాత్రుఁ డయినతనప్రియభృత్యుఁ డవమానకర మయినదురవస్థలో నుండుట.

ఆతఁ డెదురుచూచుచున్నయాగమనోత్సవమునకు మొట్టమొద టనే యిది యొకయశుభసూచక మయ్యెను; కాని తరువాతజరిగినది యింతకంటెను విరుద్ధముగాఁ గనఁబడెను. రాజు తన యల్లుఁడును కూఁతురు నేమయినారని విచారింపఁగా వారు రాత్రియంతయు నిద్ర లేక బడలియున్నా రనియు, ఇప్పుడు వారిని చూచుటకు సమయము కాదనియు పరిచారకులు చెప్పిరి. అందుమీఁద రాజు మిక్కిలి కోప పడి వారిని తత్క్షణము తనవద్దకు తీసికొనిరావలసినదని కేకలు వేయఁగాఁ వారు తనకథనుచెప్పి తండ్రిమీఁద చెల్లెలిమనస్సు విరసముచేయుట కయి వచ్చినచిత్రాంగితోఁగూడ రాజును తోడుకొనిపోవుటకయి యెదురుగా వచ్చిరి. చిత్రాంగిమొగము చూడఁగానే రాజుమనస్సు నిప్పులేకయే దహించుకొనిపోవ మొదలుపెట్టెను. పెద్దకొమార్తె ముఖావలోకనమాత్రముననే కడుపుమంటగా నున్నరాజునకప్పుడు మధువాణి యప్పగారి నాదరముతో చెట్టఁబట్టుకొనివచ్చుటచూడఁగా

కన్నులకు మఱింత వేధ కలిగి, 'నా మొగము చూచుటకు నీ కింకను సిగ్గు కలుగలేదా?' యని చిత్రాంగితో ననెను. అప్పుడు మధువాణి తండ్రినిజూచి, చిత్రాంగితోఁ గూడ మరల నింటికిపోయి యిప్పుడున్న సేవకులలో సగముమందిని తగ్గించి నెమ్మదిగా నుండవలసిన దనియు, తనమాటవిని యప్పగారిక్షమను వేఁడుకొని పెద్దతన మగుటచేత మతి చెడియుండును గనుక చిన్నలయి మతిమంతులయి యున్నవారియాలోచన విని వారు చెప్పినప్రకారముగా బుద్ధి కలిగి నడుచుకోవలసిన దనియు, హితబోధ చేసెను. అతఁడు తనకొమార్తె కాళ్ళమీఁదఁబడి యన్నవస్త్రములకొఱకు వేఁడుకొనుట మానవంతున కెంతసిగ్గుపాటుగానుండునోఁ తెలిపి, తన నూఱుగురభటులతోను తానిక్కడనే యుండునుగాని మరల చిత్రాంగియింటికి పోయి స్వభావవిరుద్ధమయిన యటువంటి నైచ్యమున కెన్నఁడును లోఁబడి యుండనని తన మనోనిశ్చయమును చెప్పెను. అంతేకాక యాతఁడు 'నాయర్ధరాజ్యమును పుచ్చుకొన్నమాట నీవు మఱచియుండ, వనియు, 'నీచూపు చిత్రాంగి దృష్టివలె క్రూరముగానుండక శాంతముగాను కరుణార్ద్రముగాను కనఁబడుచున్న' దనియు, అందుచేత నిక్కడనే యుండెద ననియు చెప్పి భృత్యవర్గములో నర్ధభాగమును విడిచి చిత్రాంగియింటికి మరలపోవుట కంటె కోసలదేశమునకు పోయి యరణములేకుండఁ దనచిన్నకొమార్తెను వివాహము చేసికొన్న చిన్నయల్లునిని జీవనార్థముగామాసాశన మేర్పఱుపుమని వేఁడుకొనుటయైనను మహోత్తమముగాతోఁచుచున్న దనియు, చెప్పెను.

కాని యతఁడు తన్ను చిత్రాంగికంటె మధువాణి యధికాదరణ చేయునని తలఁచుకొనుటలో మాత్రము మిక్కిలి పొరపడినాఁడు. ఈమె పితృద్రోహమునం దప్పగారిని మించ ప్రయత్నించుచున్న

దేమో యనునట్లుగా, తన యభిప్రాయమునం దేఁబదిభటులయినను అత్యధికమేయనియు, సేవకిరువదియైదుగురే చాలుదురనియు, చెప్పెను. అప్పుడు రా జించుమించుగా మనసు విఱిగినవాఁడయి చిత్రాంగివంక తిరిగి యేఁబదిమంది యిరువదియైదుగురికంటె ద్విగుణమగుటనుబట్టి నీప్రేమ నీచెల్లెలిప్రేమకంటె ద్విగుణముగా నుండునుగాన నేను నీవెంటనే వచ్చెదనని పలికెను. "నీకుపచారము చేయుటకయినాసేవకు లుండఁగా, ఇరువదియైదుగురుగాని పదుగురుగాని తుదకయిదుగురు గాని ప్రత్యేకముగా నేలకావలెను," అని చిత్రాంగి యప్పుడు మాఱు పలికెను. ఈయిద్దఱు దుష్టపుత్రికలును తమ కంతటిమహోపకారము చేసినతండ్రివిషయమున క్రూరత్వముచే నొకరినొకరు మించవలెనని పంతముపట్టినట్టుగా, తాను పూర్వము గొప్పదేశమును పరిపాలించిన కిరీటాధిపతి యని సూచించుటకయి యుంచుకొన్న యాయల్పపరివార మును రాజచిహ్నములునుకూడ వలదని యొకరితరువాత నొకరు క్రమముగా నిరాకరించిరి. ఆయనసుఖమున కావీరభటు లావశ్యకము కాదు కాని, రాజయినవాఁడొక్కసారిగా బిచ్చగాఁడగుటయు, లక్షల కొలఁది జనులపయి నధికారము చెల్లింప నలవాటుపడినవాఁడు పిలిచిన నోయను నొక్కసేవకునినైన లేకయుండుటయు, ఎంతకష్టముగా నుండును! అట్టిసేవకులు లేకపోవుటయందలి ఖేదముకంటెను తనముద్దు కూఁతురే యామాటలుచెప్పుటవలనఁ గలిగినఖేదము దుర్వారమయి యదృష్టహీనుఁడయినయారాజుమనసున నాటుకొని శూలమువలె వేధింపసాగెను. ఈప్రకారముగా నిద్దఱివలనను అనాదరమును అగౌర వమును కలుగఁగా ముందు విచారింపక రాజ్యమును తెలివితక్కువచేత నిచ్చివేసినందుకు పశ్చాత్తప్తుఁడయి యేమిచేయుటకును తోఁచక మతి పోయి కొమార్తెలమీఁద పగసాధించి లోకమునందలి దుష్టురాండ్ర

కందఱికిని బుద్ధి వచ్చునట్లు చేసెద నని యతఁ డప్పుడు శపథములు పలుకసాగెను.

ఈప్రకారముగా నావృద్ధరాజు తనశక్తిలోలేని ప్రయోజనము మాలినబెదరింపులను బెదరింపుచుండఁగా నింతలో రాత్రి యయి యురుములతోను మెఱుములతోను గొప్పగాలివానపట్టి కుంభవృష్టిగా వర్షము కురియ నారంభించెను. ఆతనికొమార్తెలింకను సేవకులను తీసి వేయవలసినదన్న తమపట్టును విడువకున్నందున, కృతఘ్నురాండ్రయిన కూఁతులతో కూడి వారియింట నుండుటకన్న నట్టివంటి గాలివానలో నిల్లు విడిచి లేచిపోవుటయే యుచిత మనిచెప్పి యతఁడు గుఱ్ఱములను కట్టించెను. కొమార్తెలును వారువారు బుద్ధిపూర్వకముగా తెచ్చిపెట్టు కొన్న దోషఫల మనుభవించినంగాని బుద్ధిరా దనిచెప్పి వారింపక యూరకుండిరి.

అప్పుడు ఘోరగాలి యపరిమితముగా వీచుచుండెను; వర్షము నంత కంతకు హెచ్చుకాసాగెను. అటువంటిఘోర మయినగాలివానలో నతఁడు క్రౌర్యమునందు తనకొమార్తెలతోసాటి రాఁజాలని యాజల వాయుభూతములతో పోరాడుచు బయలుదేఱెను. అతఁడు కొన్ని కోసులు నడుచువఱకును నొక్కపాదయయినను కంటి కగపడలేదు. అంధకారబంధుర మయినరాత్రియం దతఁ డొంటిగా గాలిదెబ్బకును వానదెబ్బకును లక్ష్యముచేయక బట్టబయలున సంచరించుచు, కృతజ్ఞత లేని మనుష్యజాతిపురుగుయొక్క యానవాలు భూమిమీఁద లేకుండు నట్లుగా భూమిని సముద్రములోముంచివేయవలసినదనియు లేనియెడల సముద్రమును తెచ్చి భూమిని జలమయముగా చేయవలసిన దనియు గాలిదేవుని ప్రార్థింపమొదలుపెట్టెను. ఈగాలివానలో సహితము పరిహాసకుఁ డయినమఱిమంతుఁ డొక్కఁడు మాత్రము రాజువెంబడి

నుంచి, చమత్కారవాక్యములాడి రాజునకు దుఃఖశాంతి చేయుటకయి ప్రయత్నింపుచుండెను.

మహారాజుగా నుండినయాతఁడీప్రకారముగా దిక్కులేక తిరుగుచుండఁగా రాజు తానెవరో తెలిసికోలేకపోయినను విశ్వాసిగా మాఱియున్న పరమవిశ్వాసి యైనియాసుమంత్రుఁడు రాజును చేరి, "అయ్యో! చీఁకటిలో నీకిట్లు తిరుగవలసినగతి పట్టినదా! రాత్రులయందు తిరుగ నలవాటుపడి చీఁకటిని ప్రేమించువారు సహితమిటువంటిరాత్రి నెప్పుడును గోరరు. భయంకర మయిన యీగాలివాన మృగములను సహితము మఱుఁగున దూఱి దాఁగునట్లు చేసినది. అటువంటిస్థితిలో మనుష్యుఁ డిటువంటికష్టములకు సహింపఁగలుగునా?" అని చెప్పెను. చిత్రకేతుఁ డాతనిని దూషించి 'ఓయి వెఱ్ఱివాఁడా! గొప్పకష్టములు మనస్సును బాధించుచున్నప్పు డీయత్యల్పకష్టములు దానికి తోఁచునా? మనస్సు నెమ్మదిగా నున్నప్పుడుగదా దేహసౌఖ్యములనుగుఱించి యాలోచించుట కవకాశము కలుగును. మనస్సులోనే గాలివానపట్టియున్నప్పుడాయొక్కబాధమాత్రమే కాక యీపయిగాలివాన లన్నియు నింద్రియగోచరము లగునా?' యని పలికి, అటుతరువాత కూఁతులకృతఘ్నతను గుఱించి మాటాడి, 'నోటి కన్నము నందిచ్చినపాపమున కయి చేతిని తెగఁగొఱుకవలసినదే; నేను కొమార్తెల కన్నముపెట్టి పోషించినందునకయి నాకీదుర్దశ పట్టవలసినదే' అని తన్ను తాను నిందించుకొనెను.

అప్పుడు విశ్వాసి బట్టబయలున గాలిలో తిరుగవల దని బహువిధములఁ బ్రార్థించి, చిట్టచివర కాసమీపమున నున్నయొక చిన్న సత్రములోనికి వచ్చునట్లు రాజు నొడఁబఱిచెను. మతిమంతుఁడు ముందుగా సత్రములో ప్రవేశించి చూచి లోపల దయ్యమున్నదని

యీావలికి పరుగెత్తుకొనివచ్చెను. తరువాత వారందఱును లోపలికి పోయి పరీక్షించి చూడఁగా, ఆదయ్య మొకబిచ్చగాఁడయ్యెను. వాఁడర్ధరాత్రమున గాలివానలో తనతల దాఁచుకొనుటకయి యా సత్రములో దూరెను. ఇటువంటి బండవాండ్రు రోగమునుగాని పిచ్చితనమును గాని నటించుచు, మేకులతోను ముండ్లతోను గీఱు కొని దేహము రక్తము వచ్చునట్లు చేయుచు మూఢులయినజనులను భయపెట్టియు బతిమాలియు శపించియు బలవంతముగా బిచ్చములు గొనుచు, ఇల్లు వాకిలి లేక దేశ మంతటను తిరుగుచుందురు. కప్పు కొనుటకు మంచిబట్ట యయినను లేక గాలిలో వజవజ వడఁకుచున్న యాభిక్షుకుని దుస్థితినిజూచి, రాజు వాఁడును తన కున్నసొత్తంతయు కొమార్తెలపాలుచేసి జోగియై యిటువంటి దురవస్థను తెచ్చిపెట్టుకొని యున్నవాఁడే యని తలఁచెను. కృతఘ్నురాండ్రయిన కొమార్తెలు కలిగియుండినంగాని మఱియొకవిధముగా మనుష్యున కిటువంటి కష్ట దశ యెన్నఁడును సంప్రాప్తము కానేర దని రాజప్పు డభిప్రాయపడి యుండెను.

ఇటువంటి వెఱ్ఱిమాట లనేకములు రాజు పలుకుచుండుట చూచి, పుత్రికలయనాదరమువలన నాతనికిని మతిభ్రమణము కలి గిన దనియు స్థిరచిత్తుఁడయి యుండలే దనియు తెలిసికొని, ప్రభుభక్తి కలిగి తనయందు విశేషగౌరవముగల కొందఱు కాపులసాహాయ్యము చేత రాజును కోసలదేశపు సరిహద్దున నున్న రామపురమునకుఁ జేర్చి తగినవారి నుపచారమునకు నియమించి రాజు సురక్షితుఁడుగా నున్న తరువాత సుమంత్రుఁడు తాను బయలుదేఱి యీసంగతిని కళావతికి తెలుపుటకయి యయోధ్యానగరమునకు పోయెను. అతఁ డక్కడకు పోయి వృద్ధరాజునకు సంభవించిన దుర్దశను మనసు కరఁగునట్లు

విన్నపముచేయఁగా, కళావతిమిక్కిలిదుఃఖించి భర్తను వేఁడుకొని తాను సేనలతోఁపోయి యప్పలను వారిభర్తలను జయించి తండ్రికి మరల సింహాసనము నిప్పించి వచ్చునట్లు నిశ్చయపఱచి, కురుదేశమును జయించుటకు చాలినంత చతురంగబలముతో సుమంత్రునివెంట దండయాత్ర వెడలి యుక్తకాలములో రామపురమునకు వచ్చి చేరెను. ఈలోపల రాజు తన సంరక్షణార్థమయి సుమంత్రుఁ డప్పగించిపోయిన కావలివారి నేలాగుననో తప్పించుకొని పోయి, వెఱ్ఱిపాటలుపాడుచు, అడవిపువ్వులతో కిరీటము చేసికొని శిరస్సున ధరించి రాజు నని చెప్పుకొనుచు వరిపొలములలో తిరుగుచుండఁగా జూచి కళావతియొక్క సైనికు లాతనిని తమరాణిశిబిరమునకు తీసికొనివచ్చి సమర్పించిరి. కళావతి తండ్రిని దర్శింపవలె నని యెంతయభిలాష కల దయినను, అప్పుడు చూచుట శుభదాయకము కా దనియు నిద్రపోయి లేచి మందులబలముచేత కొంత మనస్థైర్యము పొందినతరువాత చూచుట యుచిత మనియు వైద్యులు చెప్పుటచేత తండ్రి నొకగదిలో పరుండఁబెట్టించి వైద్యులచేత తగినచికిత్సలు చేయించుచు, తండ్రిని మరల స్వస్థచిత్తునిగాఁ జేసినపక్షమున వారికి తనశరీరమున నున్నయాభరణముల నన్నిటి నిచ్చెద నని వాగ్దానముచేసెను. ఈప్రకారముగా కొంతసే పుపచారములు చేసినతరువాత రాజు కొంతవఱకు కొమార్తెను చూడఁదగిన యవస్థకువచ్చెను.

తండ్రిబిడ్డల సమావేశసమయమున జరిగిన సంభాషణము విన్నవారిహృదయములు నీరుగా కరఁగకమానవు. అతనికి తన ప్రియపుత్రికను కన్నులు చల్లగా మరల చూడఁగలిగినందుకు సంతోషమును, చిన్నతప్పిదమునిమిత్తమయి ముందువెనుకలు విచారింపక నిష్కా

రణముగా తా నన్యాయముచేసి వెడలనడఁచిన కూఁతురే కష్టకాలమున నక్కఱకువచ్చి పుత్రికాస్నేహమును కనఁబఱుచు చున్నందునకు లజ్జయు, హృదయములోఁ బిదిగొనఁజొచ్చెను. ఈలజ్జాప్రమోదము లీవఱకున్న చిత్తచాంచల్యమునకు తోడుపడి కొంతసే పాతఁడు తానప్పు డెక్కడ నున్నాఁడో, తన్నంతప్రేమతో కౌఁగిలించుకొని యాదరించుచున్నవా రెవ్వరో తెలిసికోలేనియవస్థలో నుండెను. అప్పు డతఁడు చెంతనున్నవారిని జూచి తానామెను కళావతినిగా భ్రమించు చున్నందునకు నవ్వవలదని చెప్పి, అమ్మా! నేను చేసినయపరాధమును క్షమింపుమని కొమార్తెపాదములమీఁద పడఁబోయెను. ఇంతసేపును మోకారించుకొని కూరుచుండి యుపచారములు చేయుచు తండ్రి యాశీర్వాదమునకయి నిరీక్షించి యున్నకళావతి యప్పుడు తండ్రిని పట్టుకొని లేవనెత్తి, ఆశీర్వాదమున కర్హురా లయిన తనకాళ్ళమీఁద పడఁబోవుట పెద్దవారి కుచితముకా దనియు, తాను ప్రేమాస్పదురా లయినకళావతియు ప్రియపుత్రికయు నగుటచేత మ్రొక్కుట తనకు ధర్మమనియు, బహువిధములఁ జెప్పి తండ్రిని శాంతిపఱుపఁజూచెను. అంతేకాక తన్ను కఱువవచ్చిన శత్రువులకుక్క నైనను లోపలఁ జొచ్చినయెడల వెడలఁగొట్ట మనసుకొలుపరాని యటువంటికటిక రాత్రియందు వృద్ధుఁ డయినకన్నతండ్రిని దయమాలి యిలు వెడలఁ గొట్టినందునకయి తనయప్పలు సిగ్గుపడవలసియుండుననియు, అటువంటి కఠినురాండ్రగర్వసంహారము చేసి పితృఋణమును బాపుకొనుటకయి సేనలతో కోసలదేశమునుండి వచ్చితిననియు, ఆమె తండ్రితో విన్నవించెను. అందుమీఁద నతఁడు తాను వృద్ధుఁడును మతిపోయినవాఁడు నగుటవలన నేమిచేయుచున్నదియు నెఱుఁగక చేసినయపకారము మఱచిపోయి క్షమింపవలయుననియు, నీవునన్ను ద్వేషించినను ద్వేషిం

చుటకు తగిన హేతు వున్నది కాని నీ యప్పల కేదియు లేదనియు చెప్పి దీనత్వముతో వేడుకొనెను. కళావతి తనయప్పలకు ద్వేషహేతు వెట్లులేదో యట్లే తనకును లేదనియు, తండ్రిని ప్రేమించుట పుత్రికా ధర్మ మనియు చెప్పి సర్వవిధముల నాతని శాంతాత్ముని జేయుచుండెను.

ఇక్కడ నీవిధముగా మంచిమాటలచేతను, ఔషధసేవచేతను పథ్యపానములచేతను, ఇతరోపచారముల చేతను కూఁతురు తండ్రికి సుఖాభివృద్ధి చేయుచుండఁగా, అక్కడ కృతజ్ఞతకు జన్మస్థానము లయినయప్పలస్థితిగతులను కొంత విచారింతము. కన్నతండ్రి యెడలనే ద్రోహము తలఁచినవారు చేసికొన్నభర్తలయెడలమాత్రము ద్రోహము తలఁప రని యెట్లు తలఁపపచ్చును; వారు పతి శుశ్రూషను పతివ్రతాధర్మమును మఱచిపోయి కొంతకాలములోనే భర్తలయందలి యనురాగమును విడిచినవా రయితమపాపిష్ఠహృదయముల నన్యులమీఁద వ్యాపింపఁజేసిరి. దైవికముగా నక్కచెల్లెండ్రయిద్దఱిహృదయములును యౌవనగర్వముచేతను సౌందర్యగర్వము చేతను కన్నుగానక తనయన్న సైనసత్యవిక్రముని మోసముచేసి రాజ్యము నాక్రమించుకొనియున్న మగధరాజయినయొక్కసుందరాంగునియందే తగిలియుండెను. ఆకాలమునందు మధువాణియొక్క భర్త వీరవర్మ యాకస్మికముగా మరణము నొందినందున, ఆమె తన యప్పగారియింటికి పోయియుండెను. ఇద్దఱిమనస్సులు నొక్కరి మీఁదనే తగిలియుండుటనుబట్టి యసూయచేత చిత్రాంగి చెల్లెలికి రహస్యముగా నన్నములో విషము పెట్టింపఁగా మధువాణి మృతి నొందెను. ఈసంగతి యేలాగుననో బయలఁబడఁగా భర్తయైన శ్రుతకీర్తి యామెను చెఱసాలయందుఁ బెట్టించి, సుందరాంగునితో

నామెకుఁగలిగిన చెడుసంబంధము తెలియరాఁగా భార్యనుశిరశ్ఛేదము చేయించెను.

పాపాత్మురాండ్రయినయామెయిదుపురకును తగినట్టుగా దుర్మరణము సంభవించె నని యెల్లవారును సంతోషించుచుండఁగా నింతలోనేవా రొకపాపపుమాటకూడ విని ఖేదపడవలసినవా రయిరి. ఈలోకములో మంచితనమే యెల్లప్పుడును విజయముగొందదు. కొన్నిసమయములయందుత్తములును కష్టములను పొందుచుందురు. కళావతి సేనలతో వచ్చినదన్నసంగతి చారులవలనఁ దెలియఁగానే చిత్రాంగియు మధువాణియు సుందరాంగుని సేనాసమేతముగా చెల్లెలి మీఁదికిఁ బంపిరి. అప్పు డుభయసైన్యములకును ఘోరయుద్ధము జరగఁగా కళావతి యబల యయ్యును మహాపౌరుషము కనఁబఱచి శత్రువులు వెఱఁగుపడునట్లుపోరి పితృకార్యార్థము ప్రాణముల నిచ్చి శత్రువులుసహితము వేయినోళ్ళ శ్లాఘింపఁ దుదకు వీరస్వర్గమును పొందవలసినదాయెను. ఆహా! ఎంతపుణ్యాంగన కిట్టియకాలమరణము సంప్రాప్తమయినది! జగత్తులో దేవునిచర్య లద్భుతములు గదా! కొమార్తె మరణవార్త విన్నతరువాత ముసలిరాజును చిరకాలము జీవింపలేదు. అతనిమరణమునకు ముందు సుమంత్రుఁడు వచ్చి తన పేరు చెప్పి తానే విశ్వాసి యనుపేర నింతకాల మాతనిని గొలిచి యుండుట మొదలయినసంగతులను జెప్పి యూరార్పఁ జూచెనుగాని యామాటలవలన నేమియుఁ గార్యములేక యతఁడు కళావతిని తలఁచుకొని విలపించుచు ప్రాణములు విడిచెను. అటుతరువాత ప్రభుభక్తియుక్తుఁ డయినసుమంత్రుఁడును దీర్ఘవిచారముచేత తనస్వామిలోకమునే పొందెను.

అంతట సుందరాంగునియొక్క దౌర్జన్య మంతయు ప్రజలకు తెలిసి వారు తిరుగఁబడి చెఱలో నున్నసత్యవిక్రముని విడిపించి సాయము చేయఁగా వారిసాహాయ్యముచేత నతఁడు దండెత్తివచ్చి యుద్ధముచేసి సుందరాంగుని సంహారించెను. మామగారి విషయమయి కాని కళావతి విషయమయి కాని జరిగిన దౌర్జన్యములో నెంతమాత్ర మును చేరియుండనట్టియు వారియవస్థను విని మిక్కిలి పరితపించి నట్టియు శత్రుకీర్తి కురుదేశమునకు రాజయి పాలనము చేయసాగెను.

సంపూర్ణము.

బాక్సు ప్రెస్, రాజమహేంద్రవరము—1950.